

Onko pätkätoitten yleistymisen totta vai tilastoharhaa?

ROOPE UUSITALO

Pätkätyömaailma

Viimeaikaista suomalaista työelämää koskevaa kirjoittelua lukemalla on vaikea välttyä huomaa- masta, että työmarkkinoilla on 1990-luvulla ta- pahtunut valtava muutos. Esimerkiksi Antti Kas- vio syyttää tästä työn tuottavuusvaatimusten kas- vua ja kvartaalitalouden vaatimaa lisääntyntä joustavuutta, joka on johtanut siihen, että ”yhä useampi työkäinen jää työllistämiskynnyksen alapuolelle ja osa työvoimasta joutuu hankkimaan elantonsa pieniin osiin pirstoutuvista työsuhteis- ta” (Kasvio 2007, 36). Samaten Osmo Soininva- ara (1999, 58) toteaa: ”kun teollisuusyritykset ovat muuttumassa insinööritoimistoiksi, työ muuttuu pysyvästä ja paikkaan sidotusta hankeluonteiseksi – – Koska itse tuotanto on hankeluonteista, avus- tavat työntekijätkin palkataan vain määrääjaksi – kutakin hanketta tai erityisponnistusta varten ker- rallaan”. Työelämän epävarmuus on siis kasvus- sa ja kokoaikainen pysyvä työsuhde uhkaa jäädä haaveeksi pätkätyöstä toiseen kiertävälle *prekari- aatille*. Lennokkaimmin pätkätyöyhteiskuntaan siirtymistä kuvaa varmaankin Juha Siltalan kirja *Työelämän huonontumisen lyhyt historia*, jossa tekijä kuvaa *kansalaisomistajien* muuttumista *ker- tatyöntekijöiksi*. Siltalan mukaan *alityöllinen yli- jäämäväestö* toimii suhdannepuskurina, joka ”hy- vinvointivaltiossa olisi päässyt keskiluokaksi vaki-

Kiitän Petri Böckermania, Ulla Hämäläistä, Markus Jänttiä, Merja Kauhasta, Jaakko Kianderia, Reija Liljaa, Mika Malirantaa, Matti Sarvimäkeä sekä Yhteiskuntapolitiikan päätoimittajaa ja kahta ano- nnyymiä refereetä hyödyllisistä kirjoitusta koskevis- ta kommentista ja Heidi Melasniemi-Uutelaa kär- sivällisistä vastauksista Työvoimatutkimusta koske- viin kysymyksiini. Kaikki artikkeliin jääneet virheet ja niitten tulkinnat ovat omiani.

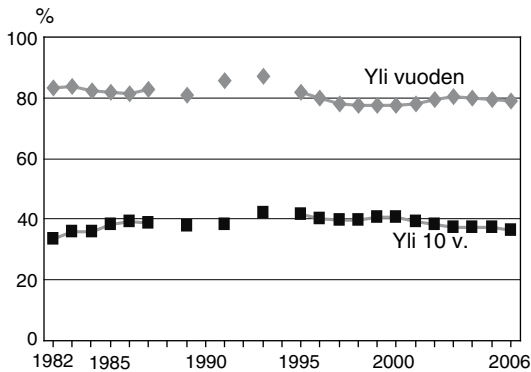
naisen työsuhteen turvin. Nyt he ovat tarvittaessa töihin kutsuttavaa monistaja- ja sesonkireserviä, joka väliaikaisten projektien ja ruuhkauippujen välillä saa itse päivittää työvoimaansa elinikäises- sä oppimisessa työvoimapoliittisten tukimuoto- jen ja yksityisten verkostojensa varassa. He elävät lähtövalmiina, pysyvästi tilapäisinä, vuokratyöläis-inä, vuokralla asuen”. (Siltala, 2004, 188.) Ilmiö on havaittu myös poliittisissa puolueissa ja pätkä- työläisten ongelmat mainittiin myös esimerkik- si RKP:tä lukuun ottamatta kaikkien merkittävi- en puolueitten vuoden 2007 eduskuntavaali-oh- jelmassa.

Tarina on hyvä, entä faktat

Käynnistimme kesällä 2007 Palkansaajien tutki- muslaitoksessa hankkeen, jossa arvioitaisiin työ- suhteitten keston muutoksia eläkerekistereihin kirjautuvien työsuhdetietojen perusteella. Tarkoi- tus oli mallittaa työsuhteitten päättymisriskiä ja arvioida, miten se on 1970-luvun ja 2000-luvun välisenä aikana muuttunut ja mitkä tekijät työ- suhteitten kestoon vaikuttavat. Samalla selviäisi, miten paljon lyhyet työsuhteet ovat 1990-luvul- la yleistyneet. Koska rekisterien kattavuus on ai- na välillä muuttunut, halusimme verrata tuloksia muista lähteistä saataviin tietoihin työsuhteitten keston muutoksesta.

Mielenkiintoista kyllä, työsuhteitten kesto ei näytä 1990-luvulla merkittävästi lyhentyneen, ehkä jopa päinvastoin. Keskimääräisen meneil- lään olevan työsuhteen pituus on itse asiassa kas- vanut. Ilmiö ei edes näytä liittyvän eläkerekiste- rien ongelmiin, vaan näkyy myös Tilastokeskuk- sen Työvoimatutkimuksen luvuissa. Työvoima- tutkimuksessa nykyisen työsuhteen kestoa on ky-

Kuvio 1. Nykyisen työsuhteen kesto, osuus palkansaajista, %

Lähteet: Tilastokeskus, Työvoimatutkimukset, vuosihaastattelut 1982–93; EU:n työvoimatutkimus 1995–96; Työvoimatutkimuksen kuukausitiedustelut 1997–2006

sytty vuodesta 1982. Työvoimatutkimuksen mukaan esimerkiksi yli 10 vuotta saman työnantajan palveluksessa olleitten osuus oli 1990-luvun loppupuolella korkeammalla tasolla kuin 1990-luvun alussa tai 1980-luvulla. (Kuvio 1.) Tilastojen perusteella Suomi olikin siis pätkätyökeskustelun käydessä kuumimmillaan vaihkaa muuttumassa pätkätyöyhteiskunnaksi. Pitkien työsuhteitten yleistymiseen on toki myös ilmeinen syy. Suomessa väestö vanhenee ja vanhemmat työntekijät ovat ehtineet tehdä pitempiä työuria kuin nuoremmat.

Pitkien työsuhteitten yleistyminen ei silti kerro kovin paljon työsuhteitten keston jakauman muutoksista. On hyvinkin mahdollista, että samaan aikaan, kun työsuhteitten kesto keskimäärin pitenee, tapahtuu työmarkkinoilla polarisointumista ja lyhyet työsuhteet muuttuvat entistä epävarmemmiksi. Tilastoissa eri aikoina käytetyt erilaiset luokitukset rajoittavat mahdollisuuksia vertailla eri vuosia, mutta Työvoimatutkimuksen tulosten perusteella voi kuitenkin verrata myös vähintään vuoden kestäneitten työsuhteitten osuuden muutoksia. Näitten työsuhteitten osuus kaikista meneillään olevista työsuhteista on säilynyt vuodesta 1982 lähtien lähellä 80:tä prosenttia. Ainoa merkittävämpi poikkeus liittyy lamavuosiin, jolloin pitkien työsuhteitten osuus kasvoi, mikä voi selittyä uusien rekrytointien vähenemisestä tai määräaikaisten sopimusten uusimatta jättämisestä. 1990-luvun loppupuolella yli vuoden kestäneitten työsuhteit-

ten osuus oli taas hiukan pitkän ajan keskiarvoa alempana.

Epävarmuuden kasvusta ja työsuhteitten keston merkittävästä lyhenemisestä eivät tunnu kertovan myöskään Pekka Ilmakunnaksen ja Mika Malirannan (2000) laskelmat työpaikkojen syntymis- ja tuhoutumisvauhdista. Nämä luvut koskevat yksityistä sektoria, eikä niissä siksi näy julkisen sektorin työsuhteitten keston muutos. Kuitenkin ainakin yksityisellä sektorilla työpaikkojen tuhoutumisvauhti on ollut 1980-luvun loppupuolelta asti laskussa¹. Lama näkyy työpaikkojen tuhoutumisvahdin kasvuna ja syntymistahdin pienenemisenä, mutta suhdannevaihtelun puhdistamisen jälkeen näyttäisi suomalaisia työmarkkinoita kuvaavan pikemminkin työpaikkojen vaihtuvuuden väheneminen kuin vaihtuvuuden kasvu. Hiukan samantapainen kuva saadaan tarkastelemalla työvoimatoimistoissa avoinna olevia työpaikkoja. Edelleenkin avoinna olevista työpaikoista valtaosa on alle vuoden kestäviä työsuhteita, mutta näitten lyhyitten työsuhteitten osuus on tasaisesti laskenut vuodesta 1993 lähtien, samalla kun vähintään vuoden kestävien avoimien työpaikkojen osuus on koko ajan vastaavasti kasvanut. (Kauhanen 2007.)

Tilastojen tarjoamaa kuvaa yhteiskunnallisista trendeistä sopii luonnollisesti epäillä ja ajassa tapahtuneitten muutosten syitä metsästää ensimmäisenä tilastointikäytännön muutoksista. Tilastokeskuskin liittyy asiaankuuluvasti luovuttamiinsa työsuhteitten kestotietoihin varoituksen, että aikasarjat eivät ole vertailukelpoisia. Kuitenkin havainto pitkien työsuhteitten yleistymisestä sopii kovin huonosti yhteen pätkätyöyhteiskunnan synnyn kanssa, ja mieleen voi juolahtaa myös epäily siitä, mihin vallitseva käsitys pätkätyövoimasta yleistymisestä oikein perustuu.

Kuka keksi pätkätyön?

Pätkätyö on suhteellisen uusi keksintö. Kansalaisen vuosikirja Mitä Missä Milloin listaa pätkä-

1. Maliranta ja Ilmakunnas tosin huomauttavat, että 1980-luvun lopun yrityskoodeihin liittyy mahdollisesti enemmän virheitä, mikä aiheuttaisi ensimmäisten työpaikkojen tuhoutumisvauhtilukuihin harhaa ja saattaisi jopa selittää laskevan trendin.

työn vuoden 1998 uudissanaksi, mikä tarkoittaa, että sana olisi alkanut esiintyä julkisessa keskustelussa ensimmäisen kerran vuonna 1997 (Eronen 2007). Varsinaisesta sanasepostasta on hiukan epävarmuutta, mutta ilmeisesti termiä on alettu ensimmäisenä käyttää SAK:n piirissä 1990-luvun puolivälin jälkeen. Alkuaan pätkätyöllä tarkoitettiin työsuhteitten ketjuttamista, kun määräaikaisia työsuhteita solmitaan toinen toisensa perään. Myöhemmin pätkätyö on alkanut tarkoittaa kaikkia määräaikaisia, osa-aikaisia tai ylipäänsä lyhyitä työsuhteita. Samalla iskevämpi ”pätkätyö” on pikku hiljaa korvannut aiemmin määrära- ja osa-aikaisista työsuhteista käytetyn kankeasti englannista käännetyn termin ”epätyypilliset työsuhteet”. Nykyään pätkätyö on siirtynyt epämuodollisesta ilmaisusta normaalikieleen, ja pätkätyötä kutsutaan pätkätyöksi jopa määräaikaisen työn lainmukaisuutta pohtivassa Kirsti Palankolaan (2005) työministeriölle laatimassa selvityshenkilöraportissa.

Onko pätkätyö yleistynyt?

Jos pätkätyöllä tarkoitetaan lyhyitä työsuhteita, näyttäisi kuvion 1 perusteella siltä, että pätkätöitten osuus on pysynyt suhteellisen vakaana. Alle vuoden kestäneiden työsuhteitten määrässä näkyy lähinnä suhdannevaihtelusta aiheutuvaa vaihtelua, kun uusien työsuhteitten määrä pienee laman aikana ja kasvaa työvoiman kysynnän voimistuessa.

Ehkä tavallisemmin pätkätöillä tarkoitetaan kuitenkin määräaikaisia työsuhteita. Näitten kehitystä voidaan parhaiten tarkastella Työvoimatutkimuksen lukujen avulla. Työvoimatutkimuksen lukuja käyttävät myös mm. Merja Kauhanen (2002) sekä Petri Böckerman ja Jaakko Kiander (2006) kuvatessaan määräaikaisten työsuhteitten yleistymistä. Kauhanen toteaa määräaikaista työtä tekevien lukumäärän kasvaneen lähes sadallatuhanella 1980-luvun lopun ja 2000-luvun alun välillä. Böckerman ja Kiander toteavat määräaikaisten osuuden kasvaneen runsaat neljä prosenttiyksikköä vuosina 1991–1997, mutta lisäävät, että tarkasteltaessa määräaikaisten työsuhteitten osuutta kaikista työsuhteista on varsin vaikea puhua työelämän suuresta murroksesta (Böckerman & Kiander 2006, 160).

Työvoimatutkimuksessa työsuhteen laatua kyettiin vuodesta 1982 alkaen vuosittain ja vo-

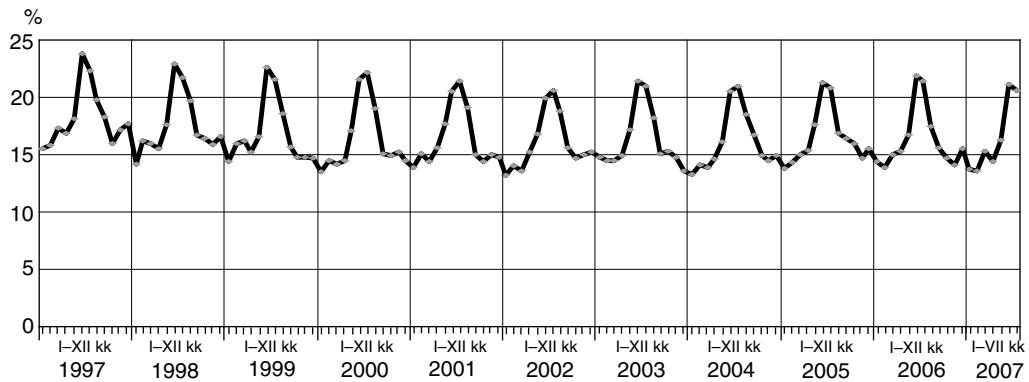
desta 1987 vuoteen 1993 joka toinen vuosi tehdyissä ns. vuosihaastatteluuissa. Vuosilta 1995 ja 1996 tieto löytyy ns. EU-työvoimatutkimuksesta ja vuodesta 1997 eteenpäin kuukausittain tehtävästä Työvoimatutkimuksen kuukausikyselystä. Jos tiedot olisivat vertailukelpoisia, voisi Työvoimatutkimuksen perusteella arvioida määräaikaisten kehitystä vuodesta 1982 vuoteen 2006. Työvoimatutkimuksen perusteella määräaikaisten osuutta Suomessa voi myös verrata muihin EU-maihin. Tällainen vertailu osoittaa, että Suomessa oli vuoden 2004 toisella neljänneksellä määräaikaisia työntekijöitä selvästi EU-keskiarvoa (13,5 %) enemmän (17,1 %).

Työvoimatutkimukseen perustuvien lukujen ongelma on kuitenkin määräaikaisten työntekijöitten osuudessa näkyvä kausivaihtelu. Määräaikaisten työsuhteitten osuus kasvaa kesätyöläisten vuoksi tammi-kesäkuussa keskimäärin yli 7 prosenttiyksikköä (kuvio 2). Kasvu on niin voimakas, että se vaikuttaa myös vuosikeskiarvoihin. Työvoimatutkimuksen vuosihaastattelu tehtiin 1980-luvulla syys-joulukuussa, jolloin määräaikaisten osuus on suhteellisen pieni. Kun määräaikaisten tilastoinnissa siirryttiin kuukausitilastoista laskettaviin keskiarvoihin, vaikuttaa näihin lukuihin myös kesätyöläisten määrä. Tilastojen keruujankohdan muutos selittääkin yksinään noin 1,5 prosenttiyksikköä eli noin kolmanneksen määräaikaisten työsuhteitten osuuden kasvusta.

Toinen merkittävämpi Työvoimatutkimuksen aikasarjoihin liittyvä ongelma on se, että kaikki eivät jostain syystä osaa vastata kysymykseen työsuhteen määräaikaaisuudesta. Myös kysymysten muotoilu muuttui vuonna 1997. Se voi vaikuttaa vastauksiin tai vastaamatta jättämiseen tavalla, jota on yhtenäisen aikasarjan puutteessa vaikea arvioida. Vuoden 1997 tilastouudistuksen jälkeen ”ei osaa sanoa” -vastauksia on ollut Työvoimatutkimuksessa alle prosentti ja Tilastokeskus on päättänyt luokitella nämä vastaajat määräaikaiksiksi työntekijöiksi (Työvoimatilasto 2006, 2007). Sen sijaan 1980-luvun Työvoimatutkimuksissa ”ei osaa sanoa” -vastauksia oli keskimäärin noin kolme prosenttia (Työvoiman ..., 1993). Jos nämä vastaajat olisi koodattu määräaikaiksiksi samaan tapaan kuin 1990-luvun loppupuolen tilastoissa, ei määräaikaisten työsuhteitten osuudessa näkyisi juuri minkäänlaista kasvutrendiä.

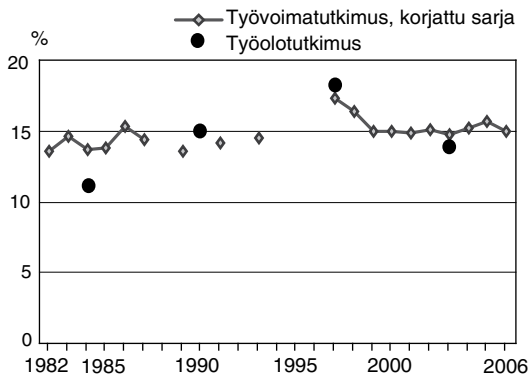
Määräaikaista työtä tekevien osuuden muutosta voi tarkastella myös Tilastokeskuksen Työolo-

Kuvio 2. Määräaikaisessa työssä olevien osuus palkansaajista kuukausittain, %

Lähde: Tilastokeskus, Työvoimatilastot 1997–2007

Kuvio 3. Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista palkansaajista, yhtenäistetty aikasarja, %

Lähteet: Tilastokeskus: Työvoiman vuosihaastattelut 1982–1993, Työvoimatilastot 1997–2007, Työolotutkimus 1984–2003

tutkimuksen perusteella. Työolotutkimusta on tehty vuodesta 1977 lähtien Työvoimatutkimuksen yhteydessä 6–7 vuoden välein. Työolotutkimuksessa työsuhteen määräaikaisuutta koskeva kysymys on ollut vuodesta 1984 lähtien. Tutkimus tehdään syksyisin, joten siihen ei kesätyöläisten määrä vastaavalla tavalla vaikuta.

Eri vuosien Työolotutkimusten tuloksia ovat koonneet yhteen Anna-Maija Lehto ja Hanna Sutela (2005), joiden mukaan määräaikaista työtä tekevien osuus on kasvanut Työolotutkimuksenkin perusteella, mutta suurin muutos tapahtui 1980-luvulla. Määräaikaisten osuus kasvoi vuoden 1984 11 prosentista 15 prosenttiin vuonna 1990. Työolotutkimuksenkin mukaan määräai-

kaisten määrän osuus oli suurimmillaan vuonna 1997 (18 %). Määräaikaisten osuus on tämän jälkeen pienentynyt siten, että se oli vuonna 2003 jopa hieman alempana kuin vuonna 1990. (Lehto & Sutela 2005.) Työmarkkinoitten 1990-luvulla tapahtunutta murrosta ei siis Työolotutkimuksen luvuista löydy.

Kuvioon 3 on piirretty määräaikaisissa työsuhteissa olevien osuus sekä Työvoimatutkimuksen että Työolotutkimuksen perusteella. Työvoimatutkimuksen luvut on yhdenmukaistettu lisäämällä 1980-luvun vuosihaastattelun ”ei osaa sanoa” -vastaukset määräaikaisiin työntekijöihin 1990-luvun lopun tilastokäytännön mukaan. Lisäksi vuosien 1997–2006 osalta määräaikaisten osuus on laskettu syys-joulukuun kuukausihaastattelujen keskiarvona, jotta ne vastaisivat paremmin vuosihaastatteluun perustuvia vuosien 1982–1993 lukuja. Vuosien 1995 ja 1996 EU-työvoimatutkimukset tehtiin keväällä, joten niitä ei voi vastaavalla tavalla yhdenmukaistaa ja ne on jätetty kuviosta pois.

Työvoimatutkimuksen aikasarjan yhtenäistämisen jälkeen määräaikaisten työntekijöiden osuuden kehityksestä saadaan suhteellisen samanlainen kuva sekä Työvoimatutkimuksen että Työolotutkimuksen lukujen perusteella. Kummassakaan ei näy merkittävää trendiä, mutta kummasakin määräaikaisten osuus on poikkeuksellisen suuri vuosina 1997–1998. Ainoa merkittävämpi ero eri lähteissä on vuotta 1984 koskeva tieto, joka on Työolotutkimuksessa selvästi pienempi kuin Työvoimatutkimuksessa. Tämä saattaa myös olla merkki siitä, että kaikkien Työvoimatutkimuksen ”ei osaa sanoa” -vastausten koodaami-

nen määräaikaisiksi voi olla liioittelua. Tämä on kuitenkin ainoa korjaus, joka julkaistujen aikasarjojen perusteella voidaan tehdä ja noudattaa Tilastokeskuksen nykyistä tilastointikäytäntöä. Pidemmälle menevät päättelyt siitä, miten ”ei osaa sanoa” -vastauksia pitäisi käsitellä, vaatisivat Työvoimatutkimuksen mikroaineiston käyttöä, jolloin selviäisi, mitä nämä vastaajat muihin työsuhdettaan koskeviin kysymyksiin vastaavat.

Mistä pätkätyöläisten osuuden muutokset siis johtuvat?

Monet pätkätyötä koskevat kirjoitukset tuntuvat pitävän määräaikaisen työn osuuden kasvua osoituksena yritysten muuttuvasta toimintaympäristöstä ja epävarmuuden kasvusta. Tämän mukaan yritykset ovat entistä haluttomampia sitoutumaan pitkäaikaisiin sopimuksiin. Selitys on hankala, koska sen verifioiminen tai falsifioiminen vaatisi systemaattisella tavalla kerättyä tietoa yritysten rekrytointitavan muutoksista.

Toisaalta, kuten mm. Kauhanen (2002) sekä Lehto ja Sutela (2005) raportoivat, määräaikaiset työsuhteet ovat selvästi yleisempiä julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Tavallisin erikseen mainittu syy työsuhteen määräaikaisuudelle on sijaisuus (Sutela & al. 2001). Siksi syitä määräaikaisen työsuhteitten osuuden muutoksiin pitäneeikin etsiä julkisen sektorin, ei yritysten, käyttäytymisen muutoksista. Lisäksi kuvion 3 perusteella selitystä kaippaa pikemminkin määräaikaisen työn suhdanneluonteinen vaihtelu kuin sen kasvutrendi.

Selkeimmin määräaikaisen työn suhdanneluonteista vaihtelua selittääkin osaltaan työllistämistöitten yleistyminen 1990-luvun laman jälkeen. Työllistämismäärin työllistettyjä oli pahimpina lamavuosina noin neljännes kaikista määräaikaista työtä tekevästä (Kauhanen 2002). Vielä vuonna 1987 osuus oli vain noin 15 prosenttia. Kauhasen raportoimien lukujen perusteella voi laskea, että tukityöllistämisen kasvu selittää kolme neljänestä määräaikaisen työntekijöitten osuuden kasvusta vuosien 1987 ja 1993 välillä. Vastaava laskelma määräaikaisen osuuden laskusta laman jälkeen voidaan tehdä Työolotutkimuksen lukujen avulla. Työolotutkimuksen mukaan määräaikaisista oli vuonna 1997 tukityöllistettyjä 17 prosenttia ja tämä osuus laski 10 prosenttiin vuonna 2003. (Lehto & Sutela 2005.)

Tämän mukaan tukityöllistämisen väheneminen selittää noin 40 prosenttia määräaikaisen työntekijöiden osuuden neljän prosenttiyksikön laskusta vuosien 1997 ja 2003 välillä. Laskelma tukityöllistämisen kontribuutiosta vuosien 1993 ja 1997 väliseen muutokseen määräaikaisen osuudessa on yhtenäisten tilastojen puutteesta vaikeampaa.

Suhdannevaihteluun liittyy myös toinen ilmeinen selitys määräaikaisen työvoiman osuuden muutoksille. Usein raportoitujen lukujen mukaan uusista, alle vuoden kestäneistä, työsuhteista noin puolet on määräaikaisia. Tähän lukuun vaikuttaa luonnollisesti kausivaihtelu vielä enemmän kuin määräaikaisen osuuteen koko työvoimasta, mutta Työvoimatutkimuksen mukaan syys-joulukuussa 2006 alle vuoden kestäneistä työsuhteista oli määräaikaisia 48,1 prosenttia. Osuus oli itse asiassa samaa luokkaa myös vuoden 1982 syksyllä, (50 %, 47 % tai 44 % riippuen taas siitä, miten ”ei osaa sanoa” -vastaukset koodataan). Koska määräaikaiset työsuhteet ovat useimmiten uusia työsuhteita, vaikuttaa määräaikaisen työsuhteitten osuuteen siis uusien työsuhteitten määrä, joka on suurimmillaan kovimman talouskasvun aikaan. Suomen talous kasvoi 1990-luvun loppupuolella Euroopan ennätystähtä. Olisi kummallista, jos tämä ei olisi näkynyt myös uusien työpaikkojen ja siksi myös määräaikaisen työsuhteitten määrän kasvuna.

Muita mahdollisia määräaikaista työtä tekevien määrää selittäviä trendejä ovat opiskeluaikojen piteneminen ja perhevapaitten yleistyminen. Monet pätkätyöläisistä ovat opintojen ohessa työtä tekeviä opiskelijoita, joten opiskelijamäärien kasvun voisi kuvitella kasvattavan myös pätkätyöläisten määrää. Esimerkiksi opetusministeriön KOTA-tietokannan mukaan korkeakoulujen yhteenlaskettu opiskelijamäärä on kaksinkertaistunut vuosien 1984 ja 2002 välillä, vaikka mukaan ei lasketa ammattikorkeakouluja. Opiskelijoitten työssä käynnin, saatikka pätkätyössä käynnin, kehityksestä on vähänlaisesti systemaattista konsistentilla tavalla kerättyä tietoa, mutta opiskelijamäärien kaksinkertaistumisella lienee silti merkitystä myös pätkätyöläisten määrässä. Perhevapaitten yleistymisen vaikuttaa määräaikaisen työntekijöitten osuuteen sijaisten tarpeen muutosten vuoksi. Näistäkin on hiukan vaikea löytää kunnollisia tilastoja, mutta todettakoon kuitenkin, että esimerkiksi kotihoidon tukea saaneitten perheitten määrä suunnilleen kaksinkertaistui vuosien 1986 ja 1993 välillä (Kela, 2006). Kaikilla ko-

tihoidon tukea saaneilla ei ole työsuhdetta ja lapsia hoidettiin varmasti kotona jo ennen kotihoiton tuen laajenemista nykyiselleen, joten sijaisten tarpeen muutoksia ja sen vaikutusta määräaikaisen työntekijöitten määrään on vaikea arvioida.

Lopuksi

Lopuksi on syytä todeta, että tämän artikkelin tarkoituksena ei ole väittää, ettei työsuhteitten pätäkittymisestä aiheutuisi epävarmuutta ja ettei kyseessä olisi iso ongelma vakinaisen työn puutteessa pätkätyötä tekeville. Vielä vähemmän kirjoituksella on tarkoitus puolustella vallitsevia käytäntöjä esimerkiksi julkisella sektorilla, jolla solmitaan peräkkäisiä määräaikaisia työsuhteita tilapäisten rahoitusjärjestelyjen vuoksi. Sen sijaan tarkoituksena on ampua alas myytti pätkätoitten radikaalista kasvusta ja tähän liittyvästä työmarkkinoiden toiminnassa 1990-luvun laman jälkeen tapahtuneesta suuresta muutoksesta.

KIRJALLISUUS

- BÖCKERMAN, PETRI & KIANDER, JAAKKO: Talouspolitiikka. Teoksessa: Saari, Juho (toim.): Suomen malli – Murroksesta menestykseen? Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia nro 61. Helsinki: Yliopistopaino, 2006
- ERONEN, RIITTA: Uudissanat rötösherrasta salarakkaiseen. Helsinki: Otava, 2007
- ILMAKUNNAS, PEKKA & MALIRANTA, MIKA: Työpaikkojen ja työntekijöiden vaihtuvuus laman ja elpymisen aikana. Kansantaloudellinen aikakauskirja 103 (2000): 2, 233–248
- KASVIO, ANTTI: Työn muutos globaalin kilpailun, tieteen uusien edistysaskelien ja syvenevien ympäristöongelmien aikakaudella. Teoksessa: Kasvio, Antti & Tjäder, Johanna (toim.): Työ murroksessa. Helsinki: Työterveyslaitos, 2007
- KAUHANEN, MERJA: Määräaikaiset työsuhteet ja toimeentulon riskit. Sosiaali ja terveysturvan tutkimuksia 69. Helsinki: Kela, 2002
- KAUHANEN, MERJA: Eriytymiskehitys työmarkkinoilla jatkunut 2000-luvulla. Teoksessa: Taimio, Heikki (toim.): Talouskasvun hedelmät – kuka sai ja kuka jäi ilman. Helsinki: Työväen Sivistysliitto, 2007

Pätkätyön yleistymisestä on yksinkertaisesti olemassa vähänlaisesti luotettavaa tilastotietoa. Esimerkiksi Työvoimatutkimuksen aikasarjassa pätkätoitten osuus kasvaa täsmälleen samaan aikaan, kun Työvoimatutkimus uudistettiin EU-vaatimusten mukaiseksi. Pätkätoitten kasvutrendi katoaa, kun aikasarjat korjataan mahdollisimman yhtenäisiksi. Vielä vähemmän on näyttöä siitä, että pätkätoitten yleistyminen johtuisi yritysten käyttäytymisen muutoksista. Laman jälkeen tehdyt hätäiset päätelmät työmarkkinoiden pysyvistä muutoksesta ja pysyvien työsuhteitten katoamisesta näyttävät siis onneksi vähintäänkin liioitelluilta. Vähän kärjistäen voisikin väittää, että suurimmat syylliset pätkätyöyhteiskunnan syntyyn ovat Tilastokeskuksen tilastouudistus, työttömiä määrääjäksi työllistänyt aktiivinen työvoimapolitiikka, nasevan uudissanan keksiminen ja 1990-luvun ennätysnopea työllisyyden ja uusien työpaikkojen määrän kasvu.

- KELAN TILASTOLLINEN VUOSIKIRJA 2005. SVT Sosiaaliturva, 2006
- LEHTO, ANNA-MAIJA & SUTELA, HANNA: Threats and opportunities. Findings of Finnish Quality of Work Life Surveys 1977–2003. Helsinki: Tilastokeskus, 2005
- PALANKO-LAAKA, KIRSTI: Määräaikaisen työn yleisyys, käytön lainmukaisuus ja lainsäädännön kehittämistarpeet. Työhallinnon julkaisu 395. Helsinki: Työministeriö, 2005
- SILTALA, JUHA: Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Helsinki: Otava, 2004
- SOININVAARA, OSMO: Täystyöllisyyteen ilman köyhyyttä. Helsinki: Art House, 1999
- SUTELA, HANNA & VÄNSKÄ, JUKKA & NOTKOLA, VEIJO: Pätkätyöt Suomessa 1990-luvulla. Työmarkkinat 2001: 1. Helsinki: Tilastokeskus, 2001
- TYÖVOIMAN LIKKUVUUS. Työvoiman vuosihaastattelu, syyskuu 1991. Työmarkkinat 1993: 15. Helsinki: Tilastokeskus, 1993
- TYÖVOIMATILASTO 2006. Työvoimatutkimuksen tuloksia vuosilta 1997–2006. Työmarkkinat 2007. Helsinki: Tilastokeskus, 2007.

ENGLISH SUMMARY

Roope Usitalo: Is the growth of fixed-term employment real or a statistical artefact (Onko pätkeittöitten yleistyminen totta vai tilastoharhaa?)

Conventional wisdom has it that fixed-term employment increased sharply after the 1990s recession in Finland. This is often interpreted as an indication of growing uncertainty in the labour market. According to this view, companies are more reluctant than before to commit themselves to long-term relationships with employees and to hire them on permanent contracts.

However, it seems that much of this growth in fixed-term employment is due to a change in the way that Statistics Finland compiles its figures. Until 1993, the figures were based on an annual supplement to the Labour Force Survey conducted between September and December. From 1997 onwards, the figures have been based on monthly Labour Force Surveys, with annual

numbers calculated as an average of the monthly estimates. The new method increases the fraction of those who are on temporary contracts, for two reasons. Firstly, summer jobs do not influence the figures calculated for the annual supplement, but they do increase the fraction of those who report being on temporary contracts in the monthly interviews between May and September. The effect on annual averages is around 1.5 percentage points, i.e. approximately one-third of the observed increase. Secondly, the procedure for coding missing data has also changed. If the new, post-1997 procedure is applied to earlier data, the growth trend for temporary employment all but disappears.

KEY WORDS

Temporary contracts, official statistics, Finland